

«ал-Вало вал-Баро»нинг Исломдаги ўрни

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Барча мақтovлар Аллоҳга хосдир. Биз Унга ҳамд ва истиғфорлар айтиб, ундан нафсимизнинг шумлиги ва амалларимизнинг ёмонлигидан паноҳ сўраймиз. Аллоҳ ҳидоят қилган кимсани адаштирувчи, адаштирган кимсани тўғри йўлга солувчи зот йўқдир. Мен «Ягона, шериксиз Аллоҳдан бошқа ҳақ илоҳ йўқ ва Мұхаммад Унинг бандаси ва расулидир» деб гувоҳлик бераман.

Сўнг ...

Исломдаги дўст ва душман (ал-вало вал-баро) мавзуси динда улкан ўрин эгаллайди. Қуръон ва суннатнинг кўпгина матнлари бизнинг эътиборимизни айни шу мавзуга қаратади. Аллоҳ таоло айтади:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِنْ آمَنُوا لَا تَتَخِذُوا أَبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ أَوْلَيَاءَ إِنْ أَسْتَحِبُّو أَلْكُفَّرَ عَلَى الْإِيمَانِ

وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

«Эй мўминлар, агар иймондан куфрни афзал билсалар, ота-оналарингиз ва акаукаларингизни (ҳам) дўст тутмангиз! Сизларнинг ичингизда кимда-ким уларни дўст тутса, (яъни, уларни деб иймондан куфрга қайтса) бас, улар золимлардир» (Тавба: 23).

Аллоҳ таоло яна айтади:

لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَفَّارِ إِنَّ أَوْلَيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ وَمَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ فَإِنَّمَا مِنْ أَنَّ اللَّهَ فِي

شَيْءٌ إِلَّا أَنْ تَتَقْوَى مِنْهُمْ تُقْنَةً

«(Модомики, барча иш – бутун мулк Аллоҳнинг қўлида экан, демак) Мўминлар мўминларни қўйиб, кофирларни дўст тутмасинлар! Ким шундай қилса, бас, Аллоҳга ҳеч нарсада эмас (яъни Аллоҳга бегонадир). Магар улардан эҳтиёт бўлиб турсаларингиз (юзаки муомала қилсангиз жоиздир)»¹ (Оли Имрон: 28).

¹ Имом Ибн Жарир ат-Тобарий раҳимаҳуллоҳ ушбу оятнинг тафсирида ёзадилар: «Бундан мурод: Агар сиз кофирларни ҳукмронлиги остида бўлмасангиз ва ўзларингизга нисбатан ҳавф сезмасангиз (бундай қилишингиз жоиз бўлмайди). Агар сиз шундай ҳолатда бўлсангиз, уларга нисбатан тилингизда дўстона муносабатда бўлиб, уларга бўлган адоватингизни яширинг. Аммо уларнинг куфрларига эргашманг ва амалларингиз билан мусулмонларга қарши уларга ёрдам берманг» (Қаранг: «Тафсир ат-Тобарий» 3/228).

Ушбу оятда, ўзига нисбатан ҳавф сабабидан кофирларга бўлган зоҳирий дўстона муносабат, душманлик (ал-баро) қоидасига зид эмаслигига далил бор. Исломда бу нарса «ат-тақия» деб номланади. Ҳофиз ибн Ҳажар раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Тақия – бу қалбдаги нарсани изҳор қилишидан қўрқишдир» (Қаранг: «Фатхул Борий» 12/314).

Ибн ал-Қойим раҳимаҳуллоҳ ёзадилар: «Агар инсонга кофирлар тарафидан бирор зарар етгудек бўлса ва у уларнинг ҳузурига борганида яхши сўзларни айтса, хайрли тилаклар тиласа, бунинг ҳеч қандай зарари йўқдир» (Қаранг: «Аҳкаму аҳли-зимма» 1/205). Бироқ шундай бўлсада мажбурланмаса уларга ёлғон сўзлаш ёки уларни улуғлаш жоиз эмас. Расууллоро соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Мұнофиқни «сайиид» деманглар. Агар у сизларнинг сайиидингиз бўлса, сиз Құдратли ва Буюк Аллоҳни газаблантирасизлар» (Аҳмад 5/346, Абу Довуд 4977. Ҳадиснинг сахиҳлигини имом Нававий ва шайх Албоний тасдиқлашган).

Бундан ташқари бандаларига тоқатидан ортиқ нарсани юкламайдиган меҳрибон Аллоҳ қийноқ вақтида куфр сўзларини айтишга изн берган. Аллоҳ таоло айтади:

Кофиrlарга нисбатан муҳаббат ва дўстона муносабатни намоён қилиш мунофиқлик аломатидандир. Бу ҳақида Буюк Аллоҳ таоло айтади:

بِشَّرَ الْمُنَفِّقِينَ بِأَنَّهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَفِّرِينَ أَوْلِيَاءَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ
أَيَّتَعْوَنَ عِنْدَهُمْ الْعِزَّةُ إِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٤﴾

«Бундай мунофиқларга улар учун аламли азоб борлигидан «хушхабар» бериб қўйинг! Улар мўминларни қўйиб кофиrlарни дўст тутадилар. Улар ўша кофиrlар олдидан куч-қудрат излайдиларми?! (Овора бўладилар!) Зоро, бор куч-қудрат Аллоҳникидир» (Нисо: 138-139).

Шунингдек кофиrlарни яхши кўриш ва уларга дўстона муносабатда бўлиш яхудийларнинг сифатларидандир. Аллоҳ таоло улар ҳақида айтади:

تَرَى كَثِيرًا مِنْهُمْ يَتَوَلَّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَبِسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ أَن سَخْطَ اللَّهِ عَلَيْهِمْ وَفِي الْعَذَابِ هُمْ خَلِدُونَ وَلَوْ كَانُوا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالنَّبِيِّ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَا أَتَخْذُوهُمْ أَوْلِيَاءَ وَلَكِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ فَسِقُوتَ ﴿٨١﴾ لَتَجِدَنَ أَشَدَّ النَّاسِ عَدَوَةً لِلَّذِينَ ءَامَنُوا
الْيَهُودُ وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا ﴿٨٢﴾

«Улардан кўплари кофиr бўлган кимсаларни дўст тутганларини кўрасиз. Уларга нафси ҳаволари нақадар ёмон нарсани — Аллоҳнинг ғазабини келтирди. Энди улар абадий азобда қолгувчиidlар. Агар Аллоҳга, пайғамбарга ва унга нозил қилинган китобга иймон келтирганларида эди, уларни — кофиrlарни дўст тутмаган бўлур эдилар. Лекин

مَنْ كَفَرَ بِاللَّهِ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أَكْرَهَ وَقُلْبُهُ مُطْمِئِنٌ بِالْإِيمَانِ وَلَكِنَّ مَنْ شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدِرًا فَعَلَيْهِمْ غَضْبٌ مِنْ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ

«Ким Аллоҳга иймон келтирганидан кейин (яна қайтиб) кофиr бўлса (Аллоҳнинг ғазабига дучор бўлур). Лекин ким қалби иймон билан ором олгани ҳолда (куфр калимасини айтишга) мажбур қилинса, (унинг иймонига зиён етмас). Аммо кимнинг кўнгли куфр билан (яъни, диндан чиқиб, кофиr бўлиш билан) ёзиладиган бўлса, бас, ундай кимсаларга Аллоҳ томонидан ғазаб ва улуғ азоб бордир» (Наҳл: 106).

Ушбу оят Аммор ибн Ёсир розияллоҳу анхуга нисбатан нозил бўлган. Мушриклар Амморни ота-онаси Ёсир ва Сумайя билан ушлаб олганида уларни (ота-онасини) ўлдиришди. Амморни эса шу қадар қийноқ остига олдиларки, у қалбида иймонни тасдиқ қилган ҳолда куфр сўзларини айтиб юборди. Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга Аммор куфр келтиргани ҳақида хабар етказилганида, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам эътироз билдирилар ва дедилар: «Дарҳақиқат Аммор бошдан оёқ вужудини иймон қоплаган» (Насойи 8/111, Ҳоким 3/392. Сахиҳ ҳадис. Қаранг: «ас-Силсила ас-саҳиҳа» 807).

Уламолар айтадилар: «Куфр сўзларини айтишига рухсат бўлиши учун қийноқ ўлимдан кўрқиши ёки қаттиқ дўппослаш каби, инсон чидашига қодир бўлмайдиган даражада бўлиши лозим. Шунингдек, уламолар куфр сўзларини талаффуз қилишига мажбурланган кимса очиқ куфр сўзларини айтиши жоиз эмаслигига иттифоқ қилдилар. Бироқ уни аниқ, турли маънони англатмайдиган куфр сўзларини сўзлашига мажбурласалар, бундай ҳолда рухсат берилади. Фақат у қалбида мустаҳкам иймонни сақлаган бўлиши ва айтган сўзларидек эътиқодда бўлмаслиги лозим. Аммо Ёсир ва Сумайя сабр қилганлари каби ўлдирилса ҳам сабр қилиш афзалроқдир» (Қаранг: «Тағсир ал-Ҳазин» 4/117).

Шиа ва бошқа адашганд тоифаларнинг «тақия» деган тушунчалари Аллоҳ изн берган тақияга ҳеч қандай даҳли йўқдир. Улар зоҳирида ўзларининг асл эътиқодларига зид эътиқодни изҳор қиласадилар. Шайхулислом Ибн Таймия раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Тақия — алдаи ва қалбида бўлмаган нарсани тилида изҳор қилиши дегани эмас. Бу мунофиқликдир! Динини яшириши бошқа, қалбаки динни изҳор қилиши эса умуман бошқа нарсадир. Бунга Аллоҳ ҳеч қачон изн бермаган. Мажбурланишилик бундан мустасно» (Қаранг: «Минҳажус-сунна» 4/424-425).

улардан кўплари итоатсиз кимсалардир. Иймон келтирган зотларга энг қаттиқ адоват қилгувчи одамлар яхудийлар ва мушрик бўлган кимсалар эканини қўрасиз» (Моида: 80-82).

Шайх Ҳамд бин Аътиқ раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Кофири ва мушрикларга бўлган адоватга келсақ, билгинки, Аллоҳ ушбу вазифани таъкидлаган ҳолда мажбурий қилди. Уларни яхши кўришини ва уларга ёрдам беришни қатъий суратда таъқиқлади! Бундан ташқари Аллоҳ таолонинг китобида тавҳидни барпо қилиши ва ширкдан иироқ бўлишдан кейин дўст ва душманлик (ал-вало вал-баро)ни изоҳловчи далилларчалик бошқа нарсага эътибор қаратилмаган» (Қаранг: «Сабил ан-Нажа» 31).

Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васалламга келсақ, у зот айтадилар: «Иймон ҳалқаларининг энг мустаҳками — Аллоҳ йўлида яхши кўриши ва Аллоҳ йўлида ёмон кўришидир» (Аҳмад, Байҳақий. Ҳасан ҳадис. Қаранг: «Саҳих ал-Жомій» 2009).

Абу Мусо ал-Ашъарий розияллоҳу анхудан ривоят қилинади, Пайғамбар соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Инсон яхши кўргани билан бирга бўлади» (Бухорий 6170, Муслим 2641).

Яна Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Инсон қайси қавми яхши кўрса, албатта ўша қавм билан бирга тирилади!» (Табароний ривояти. Саҳих ҳадис. Қаранг: «Саҳих ат-Тарғиб» 3037).

Бу жуда муҳим ва буюк ҳадислардир. Уларда дўст танлашда ва бирор кимсани яхши кўришда эҳтиёт бўлишиликка кўрсатма бор. Ҳофиз ал-Мунзирий зикр қилинган ва бошқа кўпгина ҳадисларни ўзининг машҳур «ат-Тарғиб ват-тарҳиб» 3/14 китобида келтирган ва ўша бобни: «Ёмон кимсалар ва бидъат аҳлини яхши кўришдан қўрқитув. Чунки инсон яхши кўргани билан бирга бўлади» деб номлаган.

Анас ибн Молик розияллоҳу анху дедилар: «Мен Пайғамбарни (соллаллоҳу алайҳи васаллам), Абу Бакр ва Умарни яхши кўраман. Улар қилганчалик амалларим бўлмасада, умид қиламанки шу муҳаббатим сабабидан улар билан бирга бўламан» (Бухорий 1/162).

Имом Аҳмад раҳимаҳуллоҳ айтганлар: «Агар сен яшаётган давр одамларидаги Исломнинг аҳволини билмоқчи бўлсанг, масжид эшиклари атрофидаги тўјс-тўјполонга қарама. Шунингдек уларнинг Ҳаж вақтида «лаббайка»ни айтилаётгандаги шовқинга эътибор берма. Бироқ уларнинг шариат душманларига нисбатан муносабатларига қарагин!» (Қаранг: «ал-Адабуш-шаръия» 1/268).

Шайх Муҳаммад ибн Абдулаҳҳоб раҳимаҳуллоҳ айтганлар: «Кимсанинг мушрикларга нисбатан нафрат хисси бўлмагунича, унинг Исломи комил бўлмайди. Ҳатто у якка Аллоҳга ибодат қиласа ва ширкдан иироқ бўлса ҳам» (Қаранг: «Мажмуъа ат-тавҳид» 19).

Бироқ кўпгина мусулмонлар «дўстлашув ва душманлашув» (ал-вало вал-баро) қоидасини ногўғри тушунадилар. Кофиirlарга нисбатан нафрат хисси рухсат этилган чегарадан чиқишиликни англатмайди. Уларга нисбатан хоинона ва адолатсиз муносабатда бўлишни тақозо қилмайди. Шайх Абдурраҳмон ал-Баррак «Муваллатул-куффар»да айган: «Кофиirlарга нисбатан нафрат ва душманлик Аллоҳга иймон келтириши ва тогутга² кофири бўлишига bogланган диннинг

² Шайх Муҳаммад ибн Абдулаҳҳоб раҳимаҳуллоҳ айтганлар: «Билгинки, инсон тогутга кофири бўлмай туриб Аллоҳга иймон келтирган ҳисобланмайди! Бунга далил Куръондаги ушбу оятидир:

فَمَن يَكُفِرُ بِالْطَّغُوتِ وَيُؤْمِنُ بِاللَّهِ فَقَدِ أَسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى لَا آنِفَصَامَ هَـ

«Бас, ким тогутдан юз ўтириб, Аллоҳга иймон келтиrsa, у ҳеч ажраб кетмайдиган мустаҳкам ҳалқани ушлабди!» (Бақара: 256) (Қаранг: «ад-Дурурус-сания» 1/95).

Тогут – имом Молик айтганларидек, бу илоҳлаштирилган ва Аллоҳдан бошқа ибодат қилинадиган барча нарсадир. Бугунги кунда ушбу сўз шаръий илми оз бўлган кўпгина инсонлар орасида кенг тарқалган. Улар барчани, айниқса мусулмон давлатлар ҳукмдорларини кетма-кет ушбу ном билан номлайдилар. Ушбу сўзни ўзини илоҳлаштирилишига рози бўлган ёки ўзига ибодат қилишга чорлаётган ҳолатдагина инсонларга нисбатан қўллаш мумкин. Масалан, Фиравн шундай қилган эди. Бироқ ўзи рози бўлмаган ҳолда илоҳлаштирилган кимса-

асоси ҳисобланади. Бироқ бу хиёнат ва адолатсизликни тақозо қилмайди ва бунга рухсат бермайди. Чунки адолатсизлик ва шартга вафо қилмаслик ҳаромдир. Аллоҳ таоло айтади:

«Булар (юқорида мазкур бўлган ҳукмлар) Аллоҳнинг чегараларидири. Бас, уларга яқинлашмангиз!» (Бақара: 187).

Шунга қарамай кўпчилик кофирларга зулм қилишни ҳалол деб ҳисоблайдилар ва буни Исломдаги «дushmanlik» (ал-баро) тушунчасига боғлайдилар.³ Бироқ Олий ва Буюк Аллоҳ айтади:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمْنَوْا كُونُوا قَوَّمِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَّانُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا

«Эй мўминлар, Аллоҳнинг Ўзи учун ҳақ йўлни туттувчи, адолат билан шаҳодат гувоҳлик бергувчи бўлингиз! Бирон қавмни ёмон кўришингиз сизларни адолат қилмасликка тортмасин!» (Моида: 8).

Имом ал-Қуртубий раҳимахуллоҳ айтадилар: «Ушибу оят кофирнинг куфри унга нисбатан адолатли бўлишига тўсиқ бўла олмаслигини кўрсатмоқда» (Қаранг: «Тафсир ал-Қуртубий» 5/85).

Ибн Аббос розияллоҳу анҳу айтадилар: «Ҳатто агар бирор тог бошқасига нисбатан адолатсиз бўлганида, шу сабабли вайрон қилинган бўлар эди» (Бухорий «ал-Адабул-муфрад» 588. Шайх Албоний сахих деган).

Шайхулислом Ибн Таймия раҳимахуллоҳ «Мажмуъул-фатава»да айтадилар: «Ҳар бир инсон учун барча ва ҳар кимга адолатли бўлиши вожибdir. Шунингдек ҳар бир инсон учун, у хоҳ мусулмон бўлсин, хоҳ кофир ёки золим бўлсин, барчага нисбатан бўлган муносабатларда адолатсизликнинг барча кўринишлари ҳаромдир. Аллоҳ таоло айтади:

يَأَيُّهَا الَّذِينَ إِمْنَوْا كُونُوا قَوَّمِينَ لِلَّهِ شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَّانُ قَوْمٍ عَلَىٰ أَلَّا تَعْدِلُوا

«Эй мўминлар, Аллоҳнинг Ўзи учун ҳақ йўлни туттувчи, адолат билан шаҳодат гувоҳлик бергувчи бўлингиз! Бирон қавмни ёмон кўришингиз сизларни адолат қилмасликка тортмасин!» (Моида: 8). Оятдаги «ёмон кўришингиз»дан мурод, кофирларга бўлган нафрат назарда тутилган». У яна шундай дейди: «Адолат – Китобларда нозил бўлган ва пайгамбарлар олиб келган нарсадир. Бунинг акси таъкиқланган адолатсизликдир. Ҳадисда ривоят қилинишича, Расулуллоҳ соллааллоҳу алайҳи ва саллам Роббиси таборака ва таоло ҳақида ривоят қиласи әкан шундай дедилар: «Хой, бандаларим! Мен Ўзимга зулм қилишини ҳаром қилдим ва сизларнинг ўртанингизда ҳам зулм қилишингизни ҳаром қилдим» (Муслим 2577).

ни тогут деб номлаш тўғри бўлмайди. Исо алайҳиссалом ва унинг онаси Марям бунга мисол бўла олади. Насронийлар уларнинг ҳоҳишлирага хилоф равишида уларга ибодат қиладилар. Шунингдек Аллоҳ нозил қилган нарса билан ҳукм қилмайдиган ва бу ишни ҳалол санаган ёки шариатдан афзал қонун бор деб ҳисоблаган инсон тогут ҳисобланади (Қаранг: Шайх Муҳаммад ибн Абдулваҳоб «Маъна ат-тогут» 9-24, шайх Фавзоннинг шарҳи билан).

³ Шайх Абдурраҳмон ал-Баррак айтадилар: «Кофиirlar юртида истиқомат қилаётган баъзи жоҳил мусулмонлар тарафидан содир этилаётган ўғрилик, ҳақларни поймол қилиши, дўппослаш ва ноҳақ ҳақорат қилиши каби жиноятлар Ислом шариатида ҳаром ҳисобланади! Ўша кимсалар содир этаётган ишлар Исломга ҳеч қандай алоқаси йўқдир! Баъзи адашган тоифалар тарафидан турли муассасаларни портлатяётган террорчилик ҳаракатлари бунданда ёмонроқдир. Дарҳақиқат, бу ишларнинг Аллоҳ таоло адолатнинг ўйлиши ва Унинг Сўзи ер юзида олий бўлиши учун бандаларига ҳалол қилган жиҳодга ҳеч қандай алоқаси йўқдир! Ундан ташқари бу ҳаром қилинган фосиқликдир!» (Қаранг: «Иътида аълағойрил-муслимин» 3).

Мана шу мураккаб масалада кўпгина мусулмонлар бу мавзудаги илмлари йўқлиги оқибатида чегарадан чиқиб кетдилар. Баъзилар кофирларга бўлган муҳаббат масаласида ошириб юбордилар. Ҳатто яхудий ва насронийларни кофир эмас деб ҳисоблай бошладилар.⁴ Баъзилар эса душманлик қилишда ошириб юборадилар. Улар кофирлар билан бўлган ҳар қандай муносабатни «душманлик» (ал-баро) ёки «тавҳид» қоидаларини бузади деб ҳисоблай бошладилар. Буларнинг барчаси динда ўрни бўлмаган ғулувдир. Шариат бу ишларни қатъий таъқиқлайди.

⁴ Аллоҳ таоло айтади:

إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ أَلْأَسْلَمُ
وَمَنْ يَتَبَعْ غَيْرَ أَلْأَسْلَمَ دِيَنًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْحَسِيرِينَ

«Албатта Аллоҳ наздида мақбул бўладиган дин фақат Ислом динидир» (Оли Имрон: 19).

Аллоҳ таоло яна айтади:

الْيَوْمَ أَكَمَلْتُ لَكُمْ دِيَنَكُمْ وَأَتَمَّتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيَتُ لَكُمْ أَلْأَسْلَمَ دِيَنًا

«Кимда-ким Исломдан ўзга дин истаса, бас (унинг «дини» Аллоҳ хузурида) ҳаргиз қабул қилинмайди ва у охиратда зиён кўргувчилардандир» (Оли Имрон: 85).

Аллоҳ таоло яна айтади:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ

«Бутун сизларга динингизни комил қилдим, неъматимни бенуқсон, тўқис қилиб бердим ва сизлар учун (фақат) Исломни дин қилиб танладим» (Моида: 3).

Қози Иёз раҳимаҳуллоҳ дедилар: «Биз Исломдан бошқа ҳар қандай динга эътиқод қилувчиларни кофир деймиз. Шунингдек, ўзини мусулмон деб ҳисобласада, ундаиларни кофир эканлигида шубҳа қилган ёки уларнинг динини ҳақ деганни кофир деймиз» (Қаранг: «аш-Шифа» 2/171).

Имом Ибн Ҳазм раҳимаҳуллоҳ дедилар: «Куфр ва ширк бир хил нарсадир. Ҳар бир кофир мушрикдир ва ҳар бир мушрик кофирдир. Бу шунингдек Имом Шофиъийнинг ҳам фикридир» (Қаранг: «ал-Фисал» 3/124).

Ислом уммати ижмоъларига биноан насроний ва яхудийларнинг кофир эканлигида шубҳа қилиш айни куфрдир. Чунки уларнинг кофир эканлиги ҳақида Аллоҳнинг ўзи кўп марта зикр қилган. Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло айтади:

لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ

«Аллоҳ – Учтанинг (яъни Аллоҳ, Марям, Ийсонинг) биридири», деган кимсалар ҳам аниқ кофир бўладилар» (Моида: 73).

Аллоҳ таоло яна айтади:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزِيزُ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَرَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَهِهِمْ يُضَهِّرُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلِ قَتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّ يُؤْفَكُونَ

«Яхудийлар: «Узайр Аллоҳнинг ўғли», дедилар. Насронийлар: «(Ийсо) Масиҳ Аллоҳнинг ўғли», дедилар. Бу уларнинг оғизларидаги (хужжат-далилсиз) гапларидир. Уларнинг бу гаплари худди аввалги кофир бўлган кимсаларнинг гапига ўхшайди. Уларни Аллоҳ лаънатлагай! Қандай адашмоқдалар-а!» (Тавба: 30).

Аллоҳ таоло яна айтади:

مَا يَوْدُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكُونَ أَنْ يُتَّرَكُنَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ

«На ахли китоблар (яхудий ва насронийлар) дан бўлган кофирлар ва на мушриклар сизга Парвардигорингиз тарафидан бир яхшилил (яъни ваҳий) тушини истамайдилар» (Бақара: 105).

Аллоҳ таоло яна айтади:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكُونَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ حَلَّبِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شُرُّ الْأَبْرَةِ

«Албатта ахли китобдан ва мушриклардан бўлган кофир кимсалар жаҳаннам ўтида бўлиб, ўша жойда мангу қолурлар! Ана ўшалар энг ёмон маҳлуқдирлар» (Баййина: 6).

Имом Ҳаллол раҳимаҳуллоҳ ривоят қилишларича, имом Аҳмадга: «Яхудий ва насронийлар Мұхаммад соллаллоҳу алайхи васалламнинг үмматидан ҳисобланадиларми?» деган савол берилди. Имом Аҳмад бундан қаттиқ ғазабландилар ва: «Наҳотки мусулмон бу каби гапларни гапирса?!» дедилар. «Шундай деганларни рад қилишимиз лозимми?» деб сўралганларида эса: «Албатта рад қилиш ва койиш лозим!» дедилар (Қаранг: «Аҳкаму ахлил-милал» 5-6).

Расулуллоҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам дедилар: «Ғұлувдан сақланинглар! Сизлардан илгаригиларни ғұлув ҳалок қылған» (Насойи 4/49, Ибн Можа 3/29, Ибн ал-Жоруд 473. Ҳадиснинг саҳих эканлигини Ибн Ҳузайма, Ибн Ҳиббон, Ҳоким, Заҳабий, Нававий, Ибн Таймия, Аҳмад Шокир, Албоний тасдиқлашган).

Ушбу Исломдаги мұхим масалани түғри тушуниш учун уламоларга мурожаат қилишимиз лозим. Җұнық үлесінде әзірлеңдік мәселе. Қарандырылғанда да үлесінде да әзірлеңдік мәселе.

Биз Исломда «ал-вало» (муҳаббат, дўстлик) ва «ал-баро» (душманлик, нафрат) сўзлари нимани англатишини тушуниб олишимиз зарур.

«Ал-Валая» - ёрдам, муҳаббат, иззат, ҳурмат, яхши күргани билан бирга бўлишни хоҳдовчи ички туйғу ва зоҳирда ушбу туйғуни билдириштир (Қаранг: «Тайсирул-Аъзизил-Ҳамид» 422).

Аллоҳ субҳанаҳу ва таоло айтади:

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ إِمَانُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلْمَةِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلَيَاوْهُمُ الظَّغُوتُ
يُخْرِجُونَهُم مِّنَ النُّورِ إِلَى الظُّلْمَةِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَلِدُونَ

«Аллоҳ мўминларнинг дўстидир. Уларни қоронғу зулматлардан ёруғлик – нурга чиқаради. Кофиirlарнинг дўстлари эса шайтонлардир. Улар кофиirlарни ёруғлик нурдан қоронғу-зулматларга чиқарадилар. Ана ўшалар жаҳаннам эгаларидири ва унда абадий қолажаклар» (Бақара: 257).

Шайхулислом Ибн Таймия айтадилар: «Ал-Вало – душманликнинг аксиdir. «Ал-Вало» сўзининг асоси – муҳаббат ва яқинликдир. «Ал-Баро» сўзининг асоси эса узоқлашиш ва нафратdir. Ал-Валий – яқин инсондир» (Қаранг: «ал-Фурқон» 7).

«Ал-Баро» - узоқлашиш, юз ўтириш ва адватdir (Қаранг: «Таҳзиб ал-луға» 15/269, «ал-Вало вал-Баро» 71).

Шайх Абдурраҳмон Саъдий раҳимаҳуллоҳ айтадилар: «Дарҳақиқат, Аллоҳ барча мўминларни биродарлик, ҳамжиҳатлик ва муҳаббат билан боғлади. Ҳар қандай кофиirlни яхши кўриши ҳаром қылди. У хоҳ яхудий, насроний, мажусий, мушриқ, атеист ва ҳар қандай Куръон ва суннат кофиir деб номлаган барча кофиirlар бунда фарқсиздир. Бу барча мусулмонлар иттифоқ қылған асосdir. Ҳар қандай тавҳид аҳлидан бўлган ва куфрга олиб борувчи барча омиллардан ийроқ бўлган мўминни яхши кўриш ва унга ёрдам бериш вожибдир. Шунингдек ушибу ҳолатнинг аксида бўлган барчани ёмон кўриш шартdir. Бу орқали Аллоҳга қурбат ҳосил қилинади! Дарҳақиқат, ал-вало вал-баро – муҳаббат ва нафратdir! Иймон асослари Аллоҳ учун унинг Пайғамбарларини ва уларга эргашганларни яхши кўришинг, Аллоҳ ва унинг пайғамбарлари душманларини ёмон кўришингдан иборатdir» (Қаранг: «ал-Фатава ас-Саъдия» 1/98).

Юқоридаги сўзларга асосланган ҳолда шу нарса маълум бўладики, «ал-Вало» - Аллоҳни унга бўлган иймон сабабли яхши кўришдир. Аллоҳга бўлган иймон ва муҳаббат сабабли Аллоҳ яхши кўрганларга нисбатан муҳаббат юзага келади. Масалан, кейинги авлод ҳатто учратмаган Пайғамбарларга бўлган муҳаббати, уламоларга бўлган муҳаббат, солиҳ ва барча тавҳид аҳлига бўлагн муҳаббат. «Ал-Баро» эса – меҳр ва муҳаббатнинг йўқлиги, Аллоҳ ёмон қўрадиган нарсаларни ёмон кўришдир. Масалан, куфр, гуноҳлар, ёки куфр ва гуноҳлар қилаётган инсонлар. Яъни, Аллоҳни ғазабини келтирувчи барча нарсалар.

Кофиirlарга нисбатан дўстлик ва муҳаббат эса таъқиқлангандир. Бундай муносабат «Мувалатул-куффар» деб номланади. Бу сўз, амал ва ниятларда намоён бўлади (Қаранг: «Китабул-ийман» 145).

Шайх Усаймин раҳимаҳуллоҳ дедилар: «ал-Мувало – бу коғирларга куфрлари сабабидан ёрдам берши ва қўллаб қувватлашдир!» (Қаранг: «Лиқаат Бабул-мафтуҳ» № 20).

Шариатда коғирларга нисбатан қўлланувчи «ал-мувало» сўзидан уларни яхши қўриш ва динларидан рози бўлиш, яъни коғирларнинг куфрларига рози бўлиш тушунилади (Қаранг: «Тафсир ат-Тобарий» 6/277, «ал-Муҳалла» 8/35, «Аҳкаму аҳлиз-зимма» 1/67-69).

Аллоҳ азза ва жалладан динига нусрат беришини, калимасини олий қилишини ва душманларини хор қилишини сўраймиз. Пайғамбаримиз Муҳаммад соллаллоҳу алайҳи ва салламга, оиласи ва асҳобларига Аллоҳнинг салавот ва саломлари бўлсин.